

Palliatieve zorg en basale stimulatie

concept, basisprincipes en begrippenkader

Nathalie Vogels

Vormings en projectmedewerker

Palliatief Netwerk Arrondissement Turnhout (PNAT)

Palliatieve zorg

- Historiek
- Definitie
- Evoluties in palliatieve zorg
- Structuur

Palliatieve zorg = van alle tijden

Een waardig afscheid, omringd door geliefden

Voedingsbodem ...

- vooruitgang van de geneeskunde
- sterk gestegen levensverwachting
sterven = medisch falen
- tegenbeweging (wortels van palliatieve cultuur)
  - kwaliteit van leven
  - patiënt wordt mondiger
  - integrale kijk op zorg

Palliatieve zorg

- Historiek
- Definitie
- Evoluties in palliatieve zorg
- Structuur

Palliatieve zorg

Is het geven van een **actieve** totaalzorg aan mensen die ongeneeslijk ziek zijn (en met een **beperkte** levensverwachting).

Levenskwaliteit is het einddoel.

Op een **interdisciplinaire** wijze wordt er tegemoet gekomen aan de fysische, psychische, sociale en spirituele noden van **de patiënt én zijn omgeving**.

Levenskwaliteit is einddoel

= gemeenschappelijke deler tussen
palliatieve zorg en zorg voor personen met
een ernstig meervoudige beperking

Palliatieve zorgcultuur

Palliatieve zorg

- Ongetwijfeld zijn jullie er dagelijks mee bezig in de zorg voor personen met een meervoudige beperking, al wordt dit niet altijd benoemd als palliatieve zorg

Misverstanden

- Enkel voor kankerpatiënten
- Enkel in laatste levensfase (weken) = terminale zorg !!
- Enkel in gespecialiseerde diensten
- Zeer duur
- Palliatieve zorg is snel sterven : grote verschillen in duur van palliatieve fase

Dus...

- palliatieve zorg is méér dan stervensbegeleiding
- het is de zorg wanneer **leven sterven is, en sterven leven**
- start vanaf het moment dat genezing niet meer kan

Curatief → Palliatief

- Dikwijls vage overgang
- Wanneer dan wel?

Kantelpunten palliatieve fase

Vertrouw je buikgevoel!

-elke verandering van toestand

-slikfunctie gaat achteruit

-recidiverende infecties

-weigering van zorg of voeding

-nieuwe bijkomende aandoening

-gewichtsverlies (5% op 6 maanden)

-ziekenhuisopname

-surprise question

Palliatieve zorg

- Historiek
- Definitie
- Evoluties in palliatieve zorg
- Structuur

Palliatieve zorg

- Historiek
- Definitie
- Evoluties in palliatieve zorg
  - * kijken met een andere bril
- Structuur

Wet betreffende palliatieve zorg (2002)

Elke patiënt heeft recht op palliatieve zorg bij de begeleiding van het levenseinde

- voldoende ruim aanbod + verbetering ervan
- regelmatige evaluatie

Evolutie palliatieve zorg : KCE

- identificeren van **alle zieken** die in aanmerking komen voor palliatieve maatregelen
- focussen van de aandacht op de **zorgnoden van de patiënt** in plaats van op zijn levensverwachting of de aard van zijn aandoening
- een onderscheid maken tussen het **'palliatief'** statuut en het **'terminaal'** statuut
- inspelen op de vragen naar informatie en op de specifieke noden van patiënten met **niet-kanker pathologieën**

Wijziging wet op PZ (juli 2016!)

- Palliatieve zorg wordt ingezet vanaf het ogenblik dat de patient als palliatief wordt geïdentificeerd tot en met de terminale fase.....
- ... de inzet van palliatieve zorg verloopt idealiter progressief in functie van de zorgnoden en –wensen, onafhankelijk van de levensverwachting

Palliatieve zorg

- Historiek
- Definitie
- Evoluties in palliatieve zorg
  - * kijken met een andere bril
  - * diverse trajecten
- Structuur

Chronische ziektebeelden

- Terminale kankerpatiënt → chronische ziekte met beperkte levensverwachting (COPD, chronisch hartfalen, dementie...)

Dus ook personen met een meervoudige beperking!

Andere waarden..

autonomie - voorspelbaarheid
'in de hand hebben...'

 "juridisering" - ook in de zorg !!

- wet op de patiëntenrechten
- wet op palliatieve zorg
- wet op euthanasie

illusie van controle ?

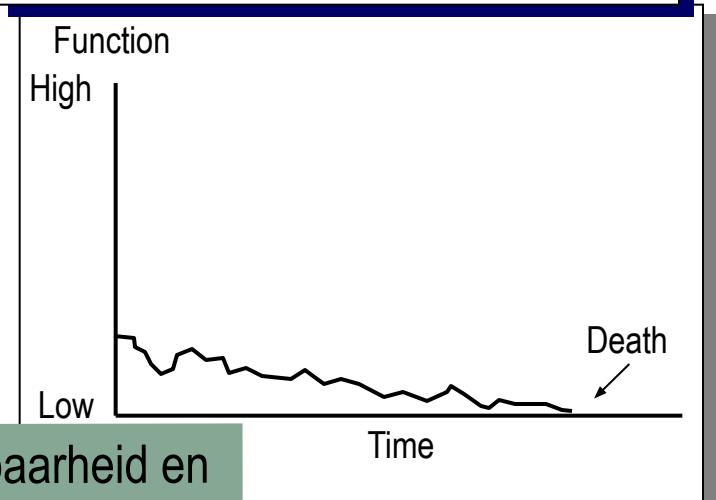
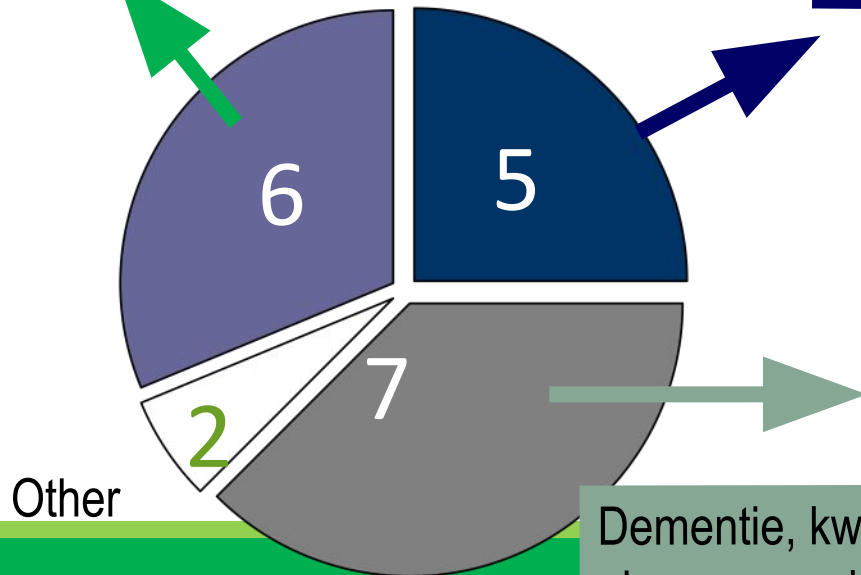
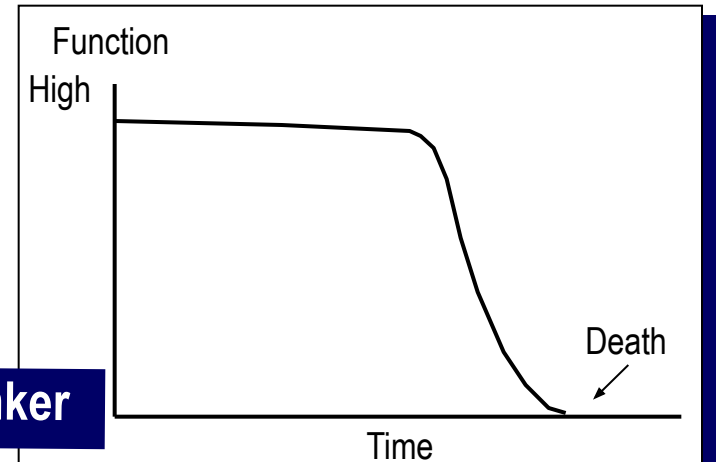
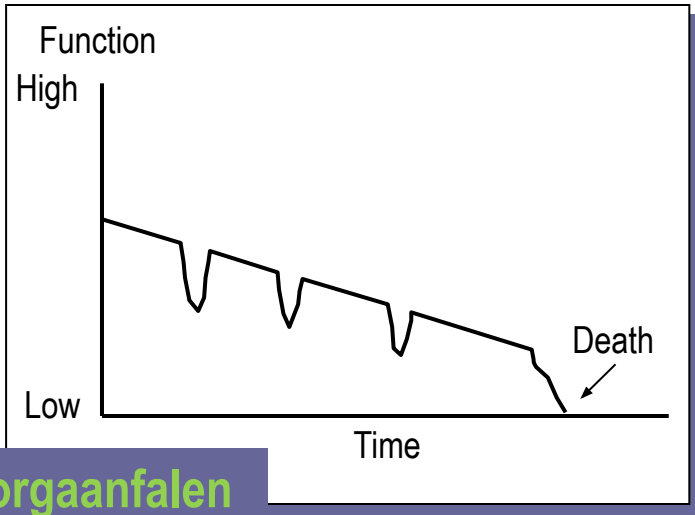
Beeld van sterven in onze maatschappij

- snel
- controleerbaar
- lijden beperken

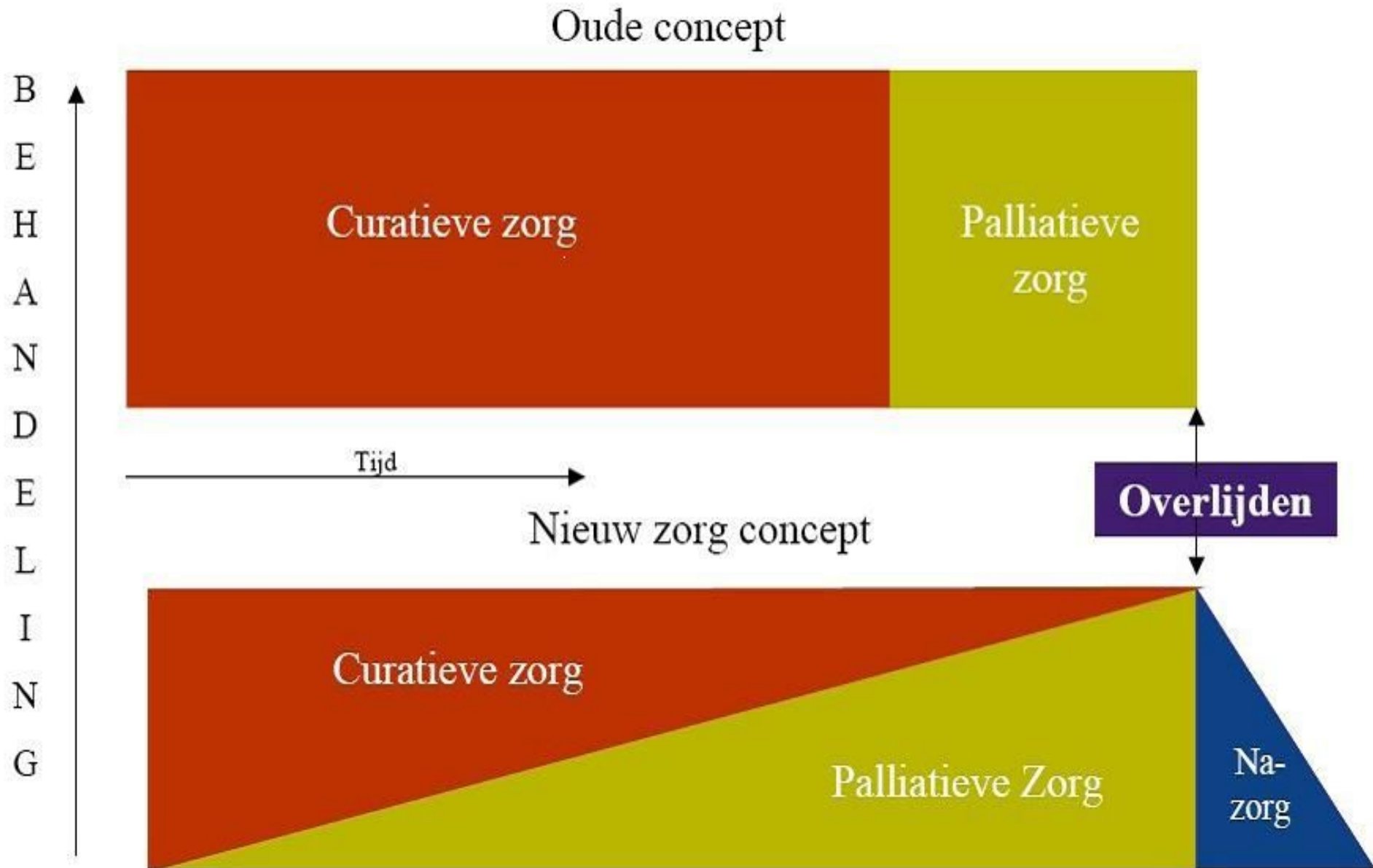
De realiteit van het sterven...

- plots sterven is uitzonderlijk – eerder lange ziekteprocessen (**≠ snel**)
  - 74% sterven in zorgvoorzieningen
  - 40% ernstige cognitieve problemen
- gedomineerd door medische beslissing (**≠ controle !!**)
- de zorg rond levenseinde is complexer : medisch, psychologisch , familiaal , spiritueel...
(**een ander 'lijden'**)

Evoluties in ziektebeelden

Van traditioneel naar nieuw zorgmodel: Cure naar Care

Maatschappelijke veranderingen

- medische wetenschap

- levensverlengende medische mogelijkheden

- 'medische beslissingen aan het levenseinde' (MBL)

- autonomie – juridisering
mediatisering

- mentaliteitswijziging

- 'andere zorgcultuur'

Ander zorgmodel nodig ...

- besef dat gezondheidszorg bestaat uit meerderheid van niet geneesbare, chronische aandoeningen
- som van aandoeningen > verwachte impact
  - meer beperkingen
  - meer zorgen nodig
- medisch-technische mogelijkheden stellen vaak enkel dood uit
- mineur probleem → grote impact
- ethische vragen bij hulpverleners, familie en patiënt

PZ binnen 'medisch begeleid sterven'

Curatief of levensverlengend handelen:

een behandeling opstarten, voortzetten of staken

Palliatief handelen en symptoomcontrole:

gericht op levenskwaliteit en comfort optimaliseren

Actieve levensbeëindiging:

er worden doelgericht letale middelen toegediend

Medisch begeleid sterven

3 categorieën van keuzes

- levensverlengend (curatief) handelen:
behandeling al dan niet opstarten, voortzetten
of staken
- palliatieve zorg: gericht op levenskwaliteit en
comfort optimaliseren
- actieve levensbeëindiging

Levensverlengend handelen

- bv. voedsel- en vochttoediening, chemotherapie, medicatie,...
- geen zwart-wit beslissing
- plaats / wens van de patiënt is cruciaal (kneplunt bij personen met een meervoudige beperking)
- afweging levenskwaliteit: multidisciplinair

2 redenen om medische behandeling te staken of na te laten

- niet langer zinvol of doeltreffend
- patiënt weigert behandeling (cfr. wet op de patiëntenrechten)

Medisch begeleid sterven

3 categorieën van keuzes

- levensverlengend (curatief) handelen: iets doen of nalaten....
- palliatieve zorg: gericht op levenskwaliteit en comfort optimaliseren (symptoomcontrole)
- actieve levensbeëindiging

Pijnbestrijding

- Het toedienen van **pijnstillende middelen en/of andere medicatie** in doseringen en combinaties vereist om pijn op adequate (gepaste) wijze te controleren.

cfr. Misvattingen rond morfine

Symptoomcontrole

Soms doet palliatieve zorg de symptomen niet / niet voldoende verdwijnen:

het symptoom is onbehandelbaar (arts)
en geeft een ondraaglijk lijden (patiënt)
'weerberstig' symptoom (refractair)
bv. kortademigheid, (terminale) onrust...

Palliatieve sedatie

- Het **doelbewust** toedienen van **sedativa** (rustgevendende middelen) in doseringen en combinaties die vereist zijn om het **bewustzijn** van een **terminale** patiënt zoveel te **verlagen** als nodig om één of meerdere **refractaire** symptomen op adequate wijze te controleren.

Kenmerken palliatieve sedatie

- Opzettelijke bewustzijnsverlaging $\neq$ diepe slaap !!
- Intermittent (onderbroken) of continue
- 1 (of meer) onbehandelbaar symptoom (refractair) – onderdeel van palliatieve zorg
- Bij terminale patiënten
- Duur is onvoorspelbaar !
- Laatste optie, als andere opties uitgeput zijn
- Zonder stervensproces te versnellen/ zonder dood te veroorzaken (comfort is het einddoel)

= een vorm van symptoomcontrole!

Medisch begeleid sterven

3 categorieën van keuzes

- levensverlengend (curatief) handelen: iets doen of nalaten....
- palliatieve zorg: gericht op levenskwaliteit en comfort optimaliseren
- actieve levensbeëindiging **er worden doelgericht letale (dodelijke) middelen toegediend**

Definitie

Euthanasie is het opzettelijk levensbeëindigend handelen door een ander dan de betrokkene op diens verzoek.

Voorwaarden

Beoordeling door de arts

- Meerderjarig (bij minderjarigheid zijn er bijkomende voorwaarden – uitbreiding 2014)
- Handelingsbekwaam
- verzoek : schriftelijk, vrijwillig, overwogen, herhaald en duurzaam
- aandoening : ernstig , ongeneeslijk en uitzichtloos
- ondraaglijk lijden (fysiek of psychisch)
- lijden niet te lenigen

Voorwaarde van wilsbekwaamheid

Euthanasie is niet mogelijk voor personen
met een meervoudige beperking

Palliatieve zorg

- Historiek
- Definitie
- Evoluties in palliatieve zorg
- **Structuur**

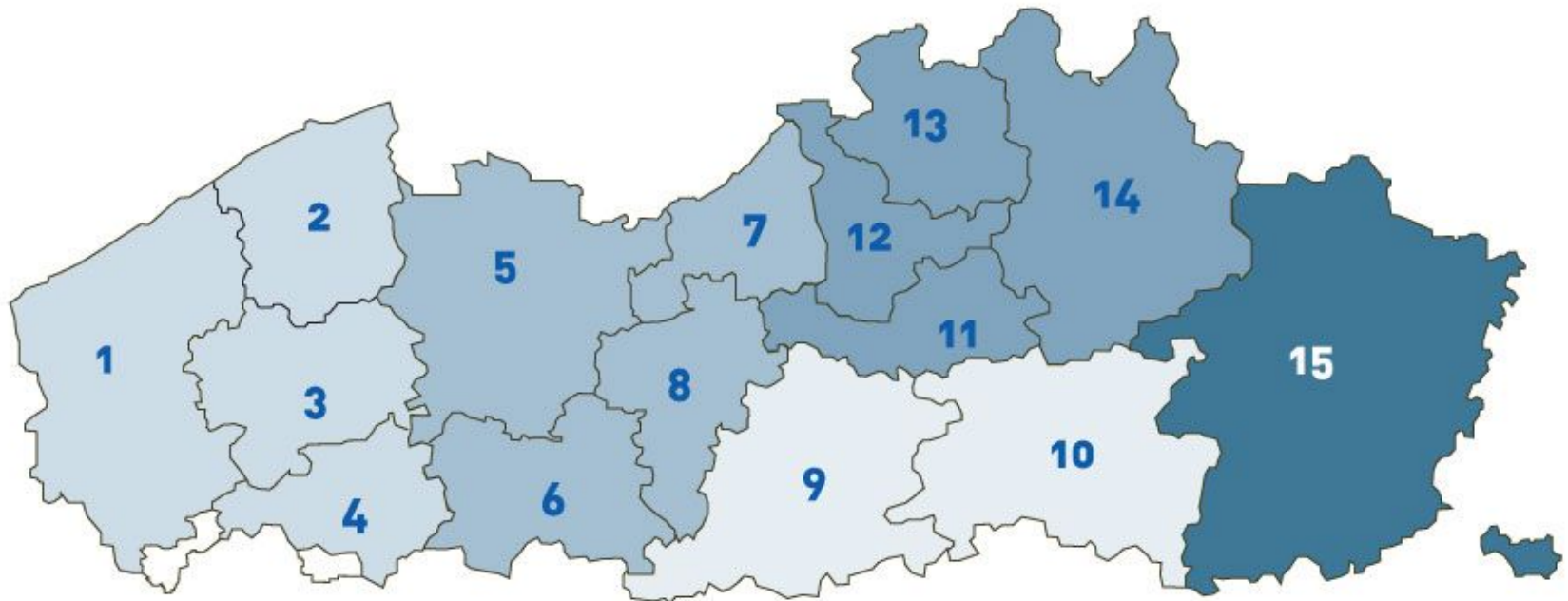

Netwerken palliatieve zorg

- 15 netwerken in Vlaanderen (sinds 1996)
- Overkoepelend samenwerkingsverband met verschillende partners in de regio
- Aanspreekpunt
- Koepelorganisatie in Vlaanderen : federatie palliatieve zorg Vlaanderen www.palliatief.be

de netwerken in Vlaanderen

Zoek je netwerk → www.palliatief.be

PNAT

Palliatief
Netwerk
Arrondissement
Turnhout

Netwerken palliatieve zorg

Wettelijke opdrachten:

- Informeren bevolking
- Bevorderen samenwerking partners
- Vormen, trainen en opleiden zorgverleners
- Ondersteunen vrijwilligerswerking
- Verzamelen cijfergegevens

Palliatieve Thuiszorgequipe

multidisciplinair team
(MBE in elk netwerk)

Verpleegkundigen /
vrijwilligers

24 u-permanentie

Thuis of
thuisvervangend milieu
dus ook instelling voor
personen met een
beperking

Gratis

Ondersteund zorgteam

Palliatieve zorg in gehandicaptenvoorzieningen

- Welke uitdagingen?

PNAT

PALLIATIEF **N**ETWERK **A**RRONDISSEMENT
TURNHOUT

www.pnat.be

Stationstraat 60-62
2300 Turnhout
tel: 014 43 54 22
e-mail: pnat@pnat.be